

**ИМЕНСКАТА СИНТАГМА ВО ПЕРИФРАСТИЧНИТЕ
ПРЕДИКАТИ ОД СИНТАКСИЧКИ И ОД СЕМАНТИЧКИ
АСПЕКТ**

Наташа Стојановска-Илиевска

Филолошки факултет „Блаже Конески“

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, Македонија

Key words: noun phrase, light verb constructions, nominalization

Summary: This paper discusses the noun phrase (NP) within the light verb constructions (LVCs) from a syntactic and semantic point of view. From a syntactic point of view, by applying a series of tests and citing examples from English and Macedonian, it was demonstrated that the NP within the LVCs functions as a direct object. On the other hand, although the nominalization within the LVCs can be treated as *nomen actionis*, it seems that sometimes there are grounds to treat this noun as a resultative deverbal noun (i.e. a noun which is closer to the concept of *nomen acti* than to that of *nomen actionis*). The semantic role of the argument in DO position is regarded as proto-patient, but it should be taken into account that some arguments are closer to, while others are more distant from the prototypical patient.

Клучни зборови: именска синтагма, перифрастични предикати, номинализација

Резиме: Во овој труд се дискутира именската синтагма (ИС) во рамките на перифрастичните предикати (ПП) од синтаксички и од семантички аспект. Од синтаксичка гледна точка, со серија тестови и низ примери од англискиот и македонскиот јазик, се покажува дека ИС во ПП функционира како директен објект. Од друга страна, пак, иако номинализацијата во ПП може да се третира како *nomen actionis*, сепак се чини дека понекогаш има основа оваа именка да се категоризира како резултативна deverбативна именка (т.е. именка која е поблиска до концептот *nomen acti* отколку до *nomen actionis*). Семантичката улога на аргументот во позиција на ДО ја обележуваме со терминот прото-трпител, но треба да се води сметка дека некои аргументи се поблиски, а други се подалечни од прототипот за трпител.

1. Вовед

Во овој труд се дискутира именската синтагма (ИС) во перифрастичните предикати (ПП), како нивна суштинска компонента, од синтаксички и од семантички аспект. За потребите на овој труд, ПП се дефинираат како комбинации од синсемантички глагол (СГ) и (од)глаголска именка што е семантички блиска до концептот *nomen actionis* (Тополињска, 1982: 36; Allerton, 2002: 115). Токму ваквата (од)глаголска именка претставува семантичко јадро на конструкцијата. Именката што влегува во состав на ПП (т.е. номинализацијата) се изведува по пат на суфиксација или конверзија/нулта деривација¹ од соодветниот автосемантички глагол. ПП чија именска компонента е резултат на конверзија се прототипските примери за ПП во англиската литература, бидејќи нив ги анализираат сите автори кои се занимаваат со оваа проблематика. За разлика од тоа, има автори кои од своите истражувања ги изземаат именките што се изведуваат со деривациски суфикси.

Во англистиката, за ПП се употребуваат следниве термини: *stretched verb constructions* (Allerton, 2002: 6) *expanded predicates* (Algeo, 2006: 269), *complex predicates* (Brinton, 2011: 560; Traugott, 1999: 240), *support verb constructions* (Krenn & Erbach, 1993: 365), *composite predicates* (Brinton & Traugott, 2005: 66) и др. Наспроти тоа, во славистиката се употребуваат блискозначните термини *декомпиран предикат* (Радовановиќ, 1977: 53), *перифрастичен предикат* (Миркуловска, 1991: 1, Лазик-Коњик, 2006: 219), *перифрастичен предикатски израз* (Тополињска, 1982: 36), *аналитичка (предикатска) конструкција* (Ивиќ, 1988: 1), *вербо-номинална структура* (Чашуле, 1989: 196) и др.

2. Именската синтагма во ПП од синтаксички аспект

Од синтаксичка гледна точка, именската синтагма (ИС) во составот на перифрастичните предикати (ПП) ја зазема (и ја блокира) позицијата на директен објект (ДО). Генерално, лингвистите кои ги проучуваат ПП имаат заеднички став по ова прашање (Huddleston & Pullum (2002: 290), Минова-Ѓуркова (2000: 189), Чашуле (1989: 196). Тополињска (1995: 37) смета дека во ПП, номинализацијата-тежиште

¹ Според англиската традиција, конверзијата/нултата деривација се сфаќа како премин на една лексема од една во друга зборовна група, без никаков морфолошки показател за тоа. На пр. *to walk* > *a walk* (Crystal, 2008: 114).

на предикацијата главно се формализира како директен објект, но и дека има примери каде што тоа не е случај (*е на мислење, има на ум и сл.*). Слично, и Алертон (Allerton, 2002: 6) дозволува и предлошки објект како дополние на синсемантичкиот глагол во ПП образувани според неговата Структура 5 (*provide sb with aid, put sb under arrest*), но во овој труд, фокусот е на конструкциите составени од синсемантички глагол (СГ) + именска синтагма (ИС) во функција на ДО, што одговара на неговата Структура 6.

Дека ИС во овие ПП функционира како ДО, се поткрепува со следните аргументи:

- а) Според позицијата на ИС во реченицата, во стилски необележениот збороред, оваа ИС директно следи по глаголот (т.е. глаголскиот дел на ПП) во реченицата и таа не се воведува со предлог.
- б) При пасивизација, ИС од ПП од активната реченица се авансира во подмет на пасивната реченица, додека субјектот од активната реченица се деградира до компонента на предлошка синтагма која може да се испушти. Ова се илустрира со примерот (1) за англискиот јазик и примерот (2) за македонскиот јазик.

(1) The NGO performed a **detailed analysis of the situation**.

A detailed analysis of the situation was performed by the NGO.

(2) Невладината организација изврши **детална анализа на ситуацијата**.

Детална анализа на ситуацијата беше извршена од страна на невладината организација.

Сепак, мора да се спомне дека пасивизацијата не е достапна за сите ПП, а ова првенствено се однесува на англиските ПП со глаголот *have* (па и македонските ПП со *има*), како монотранзитивен глагол кој не дозволува пасивизација ниту во неговата полнозначна употреба.²

в) ИС во ПП може да се замени со акузативна заменска форма, односно заменска форма за директен објект. Во примерот (3),

² Quirk (1985: 735-736, 1177). Во принцип, во литературата, транзитивноста на *have* е дискутабилна, а воедно и статусот на именката што следи по овој глагол. Постојат и аргументи кои одат во прилог на неговиот статус на транзитивен глагол, како што е фактот дека именката која следи по овој глагол може да се замени со акузативна заменска форма, со што се потврдува дека и именката која следи по глаголот *have* има статус на директен објект. Бенвенист (Benvenist, 1975: 151) смета дека *avoir* (*има*) синтаксички има конструкција на преоден глагол, но сепак го смета за псевдотранзитивен глагол, бидејќи семантички не се забележува однос на преодност и следствено нема погоденост на вториот аргумент.

заменката *it* (која има идентична форма за номинатив, датив и акузатив) е употребена како директен објект (т.е. во својата акузативна форма) од следниве причини:

- Номинативната форма е резервирана за позицијата на субјект, а оваа реченица има субјект претставен со номинативната замена за машки род *he*.
- *It* не може да е во дативна форма, бидејќи, во случајов, дативната релација е веќе изразена со аналитичката дативна конструкција (*to her*).
- Заменката *it* е употребена анафорски и се однесува на *encouragement*.

Од сево ова, може да се заклучи дека именката во ПП *give encouragement* функционира како директен објект.

(3) She needed **encouragement**, and he gave **it** to her. (КСАА)³

Слична е состојбата и во македонскиот јазик, како што се гледа од следниот пример.

(4) Не, за такво понижение јас немам **овластување**, никој **не ми го дал**, ниту да го примам можам понудено ако ми е. (ЕКМЈ)⁴

Во примерот (4), по реконструкцијата на елипсата, втората реченица би гласела ‘никој не ми го дал [тоа овластување]’, односно, кратката заменска форма за директен објект *го* се однесува на именката во ПП *дава овластување*, што значи дека и самата именка во ПП е употребена како ДО.

Во македонскиот јазик, ова се докажува и при самото удвојување на директниот објект, како во примерот (5), во кој кратката заменска форма за ДО *ја* се однесува на именката во ПП *дава поддршка*, што значи дека самата именка е со функција на ДО.

(5) ...сакам да **ја дадам мојата поддршка** за донесување на овој закон. (ЕКМЈ)

³ КСАА = Корпус на современиот американски англиски јазик (Corpus of Contemporary American English - COCA).

⁴ Електронскиот корпус на македонскиот јазик (ЕКМЈ) содржи 1,2 милиони зборови и опфаќа балансиран избор на текстови на современ македонски јазик. Поставен е на серверот на Универзитетот во Осло, Норвешка.

г) ИС во ПП е подложна на релативизација, при што релативниот сврзувачки збор е во акузативна форма. Во (6), релативната заменка *which/that* е испуштена во релативната реченица (...each single decision and action [*that/which*] you took...), што е опција дозволена само во случај заменката да се однесува на именка која функционира како ДО, што значи дека именката во *take a decision* и *take action* се употребува како ДО.

(6) In identifying this contribution, make sure you are 100 per cent clear about how **each single decision and action you took** related to profit. (БНК)⁵

Во македонскиот јазик, пак, како релативен оператор се јавува *што*, кое може да врши само функција на подмет и ДО во зависната релативна реченица. Во релативната реченица (...*што го даде Т. П. ...*) во примерот (7) *Т.П.* е подмет, а релативната заменка *што* се однесува на *предлогот* и е употребена во функција на ДО, што е поткрепено и со присуството на кратката заменска форма за директен објект *го*. Сево ова укажува на тоа дека именката во ПП *даде предлог* се употребува како ДО.

(7) ...би било добро да го прифатите **предлогот** што **го даде** Т. П. да се прекине седницата ... (ЕКМЈ)

Од приложеното видовме како синтаксичките тестови потврдуваат дека во ПП станува збор за ИС во синтаксичка позиција на ДО, но и дека статусот (т.е. погоденоста) на ИС што функционира како ДО во ПП е скаларен, заради што некои ПП се подложни на пасивизација, а други не.

Притоа, важно е да се одбележи дека номинализациите во состав на ПП не треба да се разгледуваат изолирано, туку како сегменти од именски синтагми (ИС) кои имаат номинализација како именка-центар. Посебно се интересни оние ИС кои содржат и други рефлексии од предикатско-аргументската структура на појдовниот

⁵ Британскиот национален корпус (БНК) претставува корпус од текстови на британски англиски јазик кој содржи околу 100 милиони збора и е временски ограничен на периодот помеѓу 1980 – 1993 година. Содржината на овој корпус е рамномерно распределена помеѓу повеќе категории: говорен јазик, проза, популарни списанија, весници, академски текстови и друго.

предикат. За нив, во англискиот јазик, освен терминот *nominalization*⁶ (Quirk et al. 1985), се користи и терминот *action nominal* (Comrie and Thompson, 2007: 343) или *action nominal construction* (Коптјевскаја-Тамм, 1993: 5). Дискутирајќи ги начините на кои се акомодираат аргументите на појдовниот глагол кон синтаксата на номинализацијата, би можело да се каже дека врз материјал од десетина светски јазици, Коптјевскаја-Там (1993) укажува на големата распространетост на моделот, според кој субјектот и објектот на појдовниот глагол се реализираат како генитивни ИС. Ова тврдење е валидно и за англискиот и за македонскиот јазик. Во англискиот јазик, кога се реализираат и двата аргумента на појдовниот глагол, субјектот се реализира како синтетички 's-генитив, додека објектот како аналитички *of*-генитив, но можна е и редуција на некој од аргументите. Освен на овој начин, агенсот може да се изрази и преку предлошка синтаagma на предлогот *by*, исто како и во пасивните реченици. Паралелно на ова, на македонска страна, агенсот може да се реализира во предлошка синтаagma со сложениот предлог *од страна на*.

Според Гримшо (Grimshaw, 1990: 120,138) и Алексиаду (Alexiadou, 2001: 10), аргументската структура на појдовниот глагол ја наследуваат само процесуалните номинализации, кои воедно бараат и задолжителна реализација на своите аргументи. За разлика од тоа, според овие две авторки, резултативните номинализации ниту можат да се толкуваат како настани, ниту имаат аргументска структура. Кај ваквите именки, во поголема или во помала мера, глаголот што аспектуално спаѓа во глаголи на постигнување⁷, се опредметува.

⁶ Поточно, според Квирк и др. (Quirk et al., 1985:1288), под номинализација се подразбира именска синтаagma која воспоставува систематско соодветство со структурата на некоја реченица.

⁷ Според Вендлеровата класификација на глаголите (Vendler, 1967: 107), глагол на постигнување (англ. accomplishment) е глагол што означува телично трајно дејство, на пр. *make a chair, explain the situation* и сл. Вендлер ги класифицира глаголските дејства во четири категории: состојби, активности (дејства без инхерентна крајна точка, т.е. ателични дејства), остварувања (телични моментални дејства, англ. achievements) и постигнувања (телични трајни дејства, англ. accomplishments). Иако Вендлеровата класификација, начелно, се однесува на глаголите, сепак повеќе прави смисла аспектуалната класификација да се однесува на цели глаголски синтагми (VP) бидејќи аспектуалната карактеристика на глаголот зависи и од изборот на глаголските дополенија. Во оваа смисла, еден ист глагол може да се употреби во различни аспектуални класи, во зависност од својствата на аргументот во позиција на ДО (*He ate the apple* (in 5 minutes) телична интерпретација, *He ate apples* (for 5 minutes) – ателична интерпретација. На овој начин, ја согледуваме поврзаноста на

Синтаксичкиот статус на ваквите одглаголски именки се приближува кон статусот на неизведените именки што означуваат имиња на материјални предмети. Дијагностичките тестови на Гримшо (1990) за разграничување на процесуалните од резултативните именки ги откриваат генералните тенденции кај двата типа именки, за кои, секако, постојат и исклучоци.

3. Именската синтаagma во ПП од семантички аспект

И покрај тоа што лингвистите, генерално, сметаат дека номинализацијата во ПП може да се третира како *nomen actionis*, сепак, се чини дека понекогаш има основа оваа именка да се категоризира како резултативна девербативна именка (т.е. именка која е поблиска до концептот *nomen acti* отколку до *nomen actionis*). Ситуацијата се усложнува и со фактот што голем број од резултативните именки во англискиот јазик имаат и свое процесуално толкување (Grimshaw 2011:1298). Но кај нив, всушност, резултативното значење се развива секундарно, врз основа на примарното процесуално значење. Истата констатација важи и за македонскиот јазик. Со други зборови, некои *nomina actionis* семантички се развиваат „во правец на поголема опредметеност, односно напуштање на класата *nomina actionis* во полза на класата *nomina acti*“ (Тополињска 2003: 14). Тоа се гледа од примерите (8) и (9). Во (8) видовме дека номинализацијата добива резултативна интерпретација, бидејќи само исходот од некој процес може да се отпечати, а не самиот процес, додека во (9) станува збор за процесуална номинализација, бидејќи таа означува дејство што се одвива во времето.

а) Резултативно толкување

(8) This article gives an **explanation** of how to write a wiki.

б) Процесуално толкување

(9) Speaking generally, Thomas **gave her explanation of** how honest athletes turn bad. (Њујорк Тајмс, 10.8.2004)

Резултативната интерпретација на номинализациите е во тесна врска со аспектуалната анализа на појдовниот глагол (т.е. глаголот од кој се изведува именката). Имено, кај глаголите на постигнување

аспектуалноста/теличноста со реализацијата на аргументите во позиција на ДО. Всушност, преодот од активност кон постигнување може да се сфати како додавање на резултативна состојба некоја активност.

(accomplishments), структурата на дејството (англ. event structure) е сложена и се состои од две компоненти: процес и кулминација, т.е. резултативна состојба (Grimshaw, 1990). Кога од еден ваков глагол на постигнување ќе се изведе именка, можно е, како во примерот (8), во неа да биде понагласена резултативната компонента, или пак, како во примерот (9), во неа да биде понагласена процесуалната компонента.

За номинализациите илустрирани со примерот (б), Алексиаду (Alexiadou, 2001) го користи терминот *процесуални именки* (process nouns). Гримшо (Grimshaw, 1990, 2011), пак, го употребува терминот *именки што означуваат комплексен настан* (complex event nominals), со што алудира на тоа дека тие ја наследуваат од појдовниот глагол структурата на настанот, која може да се разложи на фазни компоненти: активност и резултативна состојба.

Што се однесува на семантичката улога на номинализацијата во составот на ПП, неа ќе ја дискутирам во контекст на семантичките улоги кои се својствени на аргументите во позиција на ДО, бидејќи номинализацијата во ПП ја зазема токму таа позиција. Позицијата на ДО главно се поврзува со аргумент кој е носител на семантичката улога *трпител* (*погоден објект*) на глаголското дејство, односно *patient, theme*⁸ или *affected participant*⁹ во англиската терминологија. Тој најчесто означува материјален предмет, но може да значи и живо суштество, а и во двата случаја станува збор за референти кои ги трпат последиците од глаголското дејство, односно постои транзиција (пренос) на енергијата од првиот на вториот аргумент.

Според Тополињска (1995: 54-55), аргументскиот израз во акузативен однос, односно аргументот во позиција на директен објект, „вторично може да биде и апстрактен поим со психички, а не со физички димензии, сп., на пр., *донесувам вода* наспрема *донесувам одлука*“ и „токму таквата, поместена, апстрактна врска претставува значаен извор на перифрастични предикатски изрази“. Токму поради тоа, кај директниот објект во ПП, практично и не станува збор за семантичката улога *трпител*, барем не прототипски трпител.

⁸ Семантичката улога тема (theme) повеќето автори ја употребуваат како истозначен термин со трпител (patient), а некои автори (на пр. Ван Валин) ги одвојуваат, така што трпителот е партиципантот погоден од глаголското дејство, а тема е оној партиципант што се движи или е некаде лоциран.

⁹ Минова-Гуркова (2000: 203) ги нуди термините *афективен/афициран* и *ефективен/ефициран предмет* како македонски преводни еквиваленти за опозицијата *affectedum-effectum* кај Чарлс Филмор, т.е. *affected object-effected object*.

Во едни вакви услови има основа да се зборува и за генерализирани семантички улоги, или макро-улоги (*actor* и *undergoer*), што е концепт развиен од Ван Валин (Van Valin, 2004: 30-31, 2005: 53-54), во обид да се надминат недостатоците на оние приоди кои се базираат на бројни семантички улоги. Еден од неговите најистакнати приврзаници е и Даути (Dowty, 1991), кој главно оперира со две семантички улоги базирани на прототипи: прото-агенс и прото-трпител. На тој начин, повеќе семантички улоги се подведуваат под една генерализирана, прото-улога, а она што ги обединува е нивната морфосинтаксичка реализација. На ниво на реченица, аргументот кој поседува најмногу карактеристики својствени за прото-агенсот синтаксички се реализира како субјект, независно од тоа дали е класичен агенс или доживувач. Во транзитивните конструкции, аргументот кој поседува најмногу карактеристики својствени за прото-трпителот, синтаксички се реализира како ДО. Последнава констатација важи и за двотранзитивните конструкции, со тоа што аргументот во позиција на индиректен објект (ИО), исто така, има некои од особеностите на прото-трпителот, но помалку во однос на аргументот во позиција на ДО (Dowty, 1991: 576). Така, со терминот прото-трпител се покрива целиот спектар од можни семантички улоги за аргументот во позиција на ДО,¹⁰ при што треба да се води сметка дека некои аргументи се поблиски, а други се подалечни од прототипот за трпител.

Поинакво е гледиштето на Квирк и др. (Quirk et al., 1985: 749-752), според кои, за аргументите во позиција на ДО се карактеристични следните семантички улоги: трпител (*affected participant*), локативен предмет (*locative object*), резултативен објект (*resultant/effected object*), тавтологичен објект¹¹ (*cognate object*), процесуален објект (*eventive object*) и инструментален објект (*instrumental object*). За ова истражување најрелевантни се семантичките улоги, процесуален и резултативен објект. Според Квирк

¹⁰ Но, на сметка на практичноста, се губи на прецизноста, бидејќи се превидува различното однесување на аргументите во позиција на ДО на глаголите *break*, *hit*, *eat*, *see* и сите тие би се подвеле под семантичката улога прото-трпител. Фрагментацијата (термин од Dowty, 1991: 553-55) на семантичката улога прото-агенс не е толку сложена бидејќи, кај неа, во основа, можат да се издвојат следните поситни и попрецизни улоги: агенс, доживувач, или предизвикувач.

¹¹ Во македонската литература, за тавтологичниот предмет се среќаваат уште и термините *внатрешен предмет*, *етимолошки предмет* и *тавтологичен обрт* (Минова-Ѓуркова, 2000: 203).

и др. (1985), процесуалниот објект е девербативна именка која семантички претставува екстензија на соодветниот автосемантички глагол и функционира како значенско јадро на ПП составен од глагол со општо значење: *do, give, have, make, take* + девербативна именка. Сфатена на овој начин, семантичката улога *процесуален објект* точно соодветствува на ИС во рамките на ПП кои се предмет на овој труд. Од друга страна, семантичката улога резултативен објект е карактеристична за резултативните именки, чиј референт се создава само како резултат на дејството означено со глаголот (Quirk et al., 1985: 749).

Може да се направи и споредба меѓу процесуалниот и тавтологичниот објект, при што процесуалниот објект служи како замена за лексичкото значење на автосемантичкиот глагол, додека тавтологичниот објект го повторува лексичкото значење од глаголот, што се гледа од примерите (10) и (11) (Quirk et al., 1985: 751).

(10) I **dreamt a strange dream**. [глагол + тавтологичен објект]

(11) I **had a strange dream**. [глагол + процесуален објект]

Примерите (12) и (13) го илустрираат истиот контраст во македонскиот јазик:

(12) Срамота е во 21 век да **имаме мака** со недостиг од струја.

(Дневник 10.11.2006) - [глагол + процесуален објект]

(13) Срамота е во 21 век **мака да мачиме** со недостиг од струја.

[глагол + тавтолошки објект]

Во овој контекст, би спомнала и дека во речениците со ПП, субјектот (С) е најчесто со семантичка улога *агенси (agentive)*. Таков е случајот со заменката *јас* и именката *council* во долунаведените примери (14) и (15).

(14) Ти ќе одиш напред , а **јас** одзади **ќе ти давам наредби!**
(ЕКМЈ)

(15) Eventually **the council** concerned **made an offer** of 1,000 in compensation... (БНК)

Подметот во речениците со ПП може уште да се реализира како примател или доживувач (recipient или experiencer), како во примерот (16) или трпител (погоден објект), како во примерот (17).

(16) **Bill** got a view of the candidate, **I** had a wonderful dream, **Sally** took an instant dislike to the new tenant.

(17) **Saul** took a fall, **The team** has taken a beating.¹²

Индиректниот објект (ИО) вообичаено е носител на семантичката улога *примател (recipient)*¹³, како во примерите (18) и (19):

(18)...го молам министерот **да ми даде одговор** на следното дополнително прашање. (ЕКМЈ)

[...да **ми** одговори...]

(19) Daryl, who **gave the jury a demonstration** of the backward swing, said:... (БНК)

[...demonstrated the backward swing **to the jury**...]

Во овие случаи, и во англискиот и во македонскиот јазик, семантичката улога на аргументот во позиција на индиректен објект во конструкцијата со ПП (*ми, the jury*) е идентична на улогата на истиот тој аргумент во конструкцијата со соодветниот полнозначен глагол,¹⁴ односно во двата случаи станува збор за примател.

Меѓутоа, во одредени ПП, посебно со глаголот *give*, улогата на аргументот во позиција на ИО, Квирк и др. (Quirk et al, 1985: 753) поточно ја определуваат како *погоден индиректен објект (affected indirect object)*... Овие конструкции се покарактеристични за

¹² Примерите за подмет во семантичка улога на примател, доживувач или трпитељ се позајмени од Quirk et al. (1985: 752).

¹³ Семантичката улога *примател*, некои лингвисти ја одвојуваат како посебна улога, но повеќемина автори сметаат дека примателот е вклучен во широко сфатената дефиниција на семантичката улога *цел*, која вклучува и просторни и апстрактни цели. Во оваа смисла, примателот подразбира живо суштество сфатено како цел, како крајна точка, при физички или апстрактен трансфер на некој предмет.

Други автори ги одвојуваат улогите на примател и бенефициент на следниот начин. Кога аргументот во позиција на ИО е бенефициент, тој се дефинира како ‘планиран примател’ (intended recipient). Во ваквите случаи можна е парафраза со предлошка синтагма со *for*. На пр., She made **her son** a scarf. She made a scarf **for her son**. Наспроти улогата на бенефициент како ‘планиран примател’ стои улогата на ‘вистински примател’ (actual recipient), што би можел да се искаже преку следниве примери: She gave **her son** a scarf. //She gave a scarf **to her son**. Во ваквите случаи можно е да се парафразира со предлошка синтагма воведена со *to*.

¹⁴ Според Хадлстон (Huddleston, 2002:248), предлошките синтагми со *to/for* (или само ИС во нив) традиционално се сметаат за индиректен објект кога тие се носители на семантичката улога примател. Хадлстон нив не ги смета за индиректен објект, туку за дополние во вид на предлошка синтагма (PP complement). За разлика од ова, индиректниот предмет во македонскиот јазик по дефиниција се реализира аналитички, со предлошка синтагма (освен кога тој е претставен со дативна заменска форма).

англискиот јазик (примери 20-22), а се јавуваат и во македонскиот јазик (пример 23).

(20) He gave **the ball** a kick. [‘He kicked **the ball**.’]

(21) We should give **the car** a wash. [‘We should wash **the car**.’]

(22) She gave **Peter** a kiss. [‘She kissed **Peter**.’]

(23) Таа му даде бакнеж **на Петар**. [‘Таа го бакна **Петар**.’]

За разлика од речениците со аргумент во позиција на ИО кој има улога на примател (recipient), во овие случаи, во англискиот јазик, обично не е можна парафраза со предлошка синтагма¹⁵ воведена со *to*, што се гледа од примерот (24).

(24) He gave **Mary** a push. наспроти ? He gave a push **to Mary**.

Според Квирк и др. (Quirk et al., 1985: 753), причината за ова лежи во фактот што овие конструкции се фокусираат на номиналниот еквивалент на глаголот (во случајов *push*) и заради тоа во ремата, поточно во крајниот фокус, треба да се најде ДО.

За разлика од тоа, во македонскиот пример може да се види дека индиректниот објект се реализира како предлошка синтагма воведена со граматикализиран предлог **на**¹⁶ (*на Петар*), но во македонскиот јазик тоа е и единствената можна формална реализација на индиректниот објект во стандардниот јазик кога позицијата на ИО е пополнета со именка.

4. Заклучок

Во овој труд се дискутираше именската синтагма (ИС) во рамките на перифрастичните предикати (ПП), од синтаксички и од семантички аспект. Од синтаксичка гледна точка, со серија тестови и низ примери од англискиот и македонскиот јазик, се покажа дека ИС во ПП функционира како директен објект. Семантичката улога на аргументот во позиција на ДО ја обележавме со терминот прото-

¹⁵ Терминот *предлошка синтагма* се употребува во Quirk et al. (1985: 60-63) за синтаксичка единица составена од два задолжителни елемента: предлог и предлошко дополние. Во македонската граматика не е карактеристична употребата на овој термин. Наспроти тоа, Минова-Ѓуркова (2000: 103) го предлага терминот зависна именска група, бидејќи ‘овие именски групи ги имаат истите карактеристики како и сите други именски групи, само што содржат показател по зависност - предлог’.

¹⁶ Минова-Ѓуркова (2000: 113) го користи терминот *индиректнозависна именска група*, која се врзува со граматичкиот предлог *на*. Всушност, тој се граматикализира во показател на дативен однос.

трпител, но треба да се води сметка дека некои аргументи се поблиски, а други се подалечни од прототипот за трпител. Во речениците со ПП, субјектот е најчесто со семантичка улога *агенс* (*agentive*), но може уште да се реализира и како примател или доживувач (*recipient* или *experiencer*). Индиректниот објект (ИО) во овие конструкции вообичаено е носител на семантичката улога *примател* (*recipient*), меѓутоа, во одредени ПП, посебно со глаголот *give*, улогата на аргументот во позиција на ИО попрецизно се определува како *погоден индиректен објект*.

Литература

Единици на латиница

- Allerton, David J. 2002. *Stretched Verb Constructions in English*. London: Routledge.
- Alexiadou, A. 2001. *Functional Structure in Nominals: Nominalization and ergativity*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Co.
- Algeo, John. 2006. *British or American English: A Handbook of Word and Grammar Patterns*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Benvenist, E. 1975. *Problemi opšte lingvistike*. Beograd: Nolit
- Brinton, Laurel J. (2011). The grammaticalization of complex predicates. In: B. Heine & H. Narrog (eds.), *The Oxford Handbook of Grammaticalization*. Oxford: OUP, 559-569.
- Brinton, Laurel J. & Traugott, Elizabeth Closs. 2005. *Lexicalization and Language Change*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Comrie, B. and Thompson. S. 2007. Lexical nominalization. In: T. Shopen (ed.) *Language Typology and Syntactic Description* -Vol. 3, Second edition. Cambridge: CUP, pp.334-381
- Crystal, D. 2008. *A dictionary of linguistics and phonetics-Sixth edition*. Oxford: Blackwell Publishing
- Dowty D.R. 1991. Thematic Proto-Roles and Argument Selection. *Language*, 67, pp. 547-619
- Grimshaw, J. 1990. *Argument Structure*. Cambridge (MA): MIT Press
- Grimshaw, J. 2011. Deverbal Nominalization. In: K.Von Heusinger, C. Maienborn, and P. Portner (eds.) *Semantics: An International Handbook of Natural Language Meaning*, Vol. 2. Boston:Walter de Gruyter, pp.1292–1313.
- Huddleston, Rodney. & Pullum, Geoffrey. 2002. *The Cambridge Grammar of the English Language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Krenn, Brigitte & Erbach, Gregor. 1993. Idioms and Support Verb Constructions. In: J.Nerbonne, K.Netter, C.Pollard (eds). *German in Head-Driven Phrase*

- Structure Grammar - CSLI Lecture Notes* Nr. 46. Stanford (CA): CSLI Publications, pp.365-396
- Koptjevskaja-Tamm, M. 1993. *Nominalizations*. London: Routledge
- Quirk, R.; Greenbaum, S; Leech G. & Svartvik, J. 1985. *A Comprehensive Grammar of the English Language*. London: Longman
- Traugott, Elizabeth Closs. 1999. A Historical Overview of Complex Predicates. In: L. J. Brinton and M.Akimoto (eds.). *Collocational and Idiomatic Aspects of Composite Predicates in the History of English*. Amsterdam: John Benjamins, 239–260.
- Van Valin, R. D. 2004. *An Introduction to Syntax*. Cambridge: CUP
- Van Valin, R. D. 2005. *Exploring the Syntax–Semantics Interface*. Cambridge: CUP
- Vendler, Z. 1974. *Linguistics in Philosophy*. London: Cornell University Press

Единици на кирилица

- Ивић, Милка. 1988. Још о декомпоновању предиката. Во *Јужнословенски филолог* XLIV. Београд: Институт за српскохрватски језик. стр.1-5.
- Лазик-Коњик, Ивана. 2006. Структура, функција и лексикографска обрада перифрастичних предиката – на примерима из дневне штампе. Во *Зборник Матице Српске за филологију и лингвистику*, 49(1). Нови Сад: Матица српска. стр.219-304.
- Минова-Ѓуркова, Ј. 2000. *Синтакса на македонскиот стандарден јазик*. Скопје: Магор.
- Миркуловска, Милица. 1991. *Перифрастични предикати у македонском језику и њихови полски еквиваленти (необјавен магистерски труд)*. Београд: Филолошки факултет.
- Радовановић, Милорад. 1977. Декомпоновање предиката (на примерима из српскохрватског језика). Во *Јужнословенски филолог* XXXIII, Београд: Институт за српскохрватски језик. стр.53-78.
- Стојановска-Илиевска, Наташа. 2014 *Анализа на перифрстичните предикати во англискиот и во македонскиот јазик (необјавен докторски труд)*. Скопје: Филолошки факултет.
- Тополињска, Зузана. 1982. Перифрастични предикатски изрази на међусловенским релацијама. Во *Јужнословенски филолог* XXXVIII. Београд: Институт за српскохрватски језик. стр.35-49.
- Тополињска, З. 1995. *Македонските дијалекти во Егејска Македонија – Синтакса (Том I)*. Скопје: МАНУ.
- Тополињска, З. 2003. *Полски – Македонски: Граматичка Конфронтација. 6. Синтаксичка деривација*. Скопје: МАНУ.
- Чашуле, Илија. 1989. *Синтакса на македонската глаголска именка*. Скопје: НИО Студентски збор.